

UTILIZAREA MANUALELOR DIGITALE ÎN ȘCOALA ON-LINE PENTRU DISCIPLINELE DIN DOMENIUL ECONOMIC PENTRU ELEVII CLASELOR DE LICEU

Profesor Curta Nora Codruța
Colegiul Economic "Dr. Iulian Pop" Cluj-Napoca

1. Introducere

Manualele școlare digitale fac parte din categoria resurselor educaționale deschise, adică reprezintă un material de învățare adaptat la nevoile specifice ale procesului instructiv-educativ, disponibil gratuit (M.E.N., 2017). Acestea pot fi folosite, adaptate și redistribuite liber, fără constrângeri legate de drepturile de autor¹.

Utilizarea manualelor digitale în procesul de învățământ a impus regândirea importanței manualului școlar, din mai multe motive (Lazăr, Pânișoară, 2020):

- Informația apare, se dezvoltă și circulă rapid.
- Există o mulțime de surse de informații, sub diferite forme și într-o mare varietate de materiale.
- Manualul este un instrument de bază în activitatea de la clasă, atât pentru elevi, cât și pentru profesori.
- Nu mai este unica sursă de informație pentru elevi și profesori.

Mult timp, în învățământul românesc a primat aspectul informativ al cursurilor predate și mai puțin aspectul formativ. Apariția și utilizarea platformelor educaționale on-line a impus regândirea rolului pedagogic și a funcției pe care o îndeplinește manualul școlar.

2. Manualul tradițional vs. Manualul digital

Manualul tradițional are următoarele caracteristici:

- Este un suport informațional.
- Oferă conținuturile pe baza cărora se realizează evaluarea.
- Promovează rareori învățarea activă și înțelegerea profundă.
- Elevii au rol pasiv, de receptor al unor conținuturi nu prea motivante pentru învățare.

¹ Sursa: "Resurse educaționale deschise", disponibil la adresa red.prodidactica.md accesată la data de 22 aprilie 2021.

Manualul digital are cu totul alte caracteristici, și anume:

- Ține seama de principiile dezvoltării psihologice a copiilor la nivel emoțional și social.
- Elevii au un rol activ, de participant la crearea unor materiale didactice.
- Dezvoltă anumite abilități prin intermediul exercițiilor și aplicațiilor pe care le conține, ca de ex. gândirea critică, colaborarea și comunicarea.
- Face legătura dintre conținuturile informative și viața reală, ținând seama de aplicabilitatea lor.
- Dezvoltă personalitatea elevului prin intermediul interacțiunii acestuia cu materialul de învățat.
- Conține elemente care îi atrag pe elevi și îi determină să îl folosească, dar care facilitează și învățarea (imagini, culori, scheme, grafice, tabele, etc).

În contextul învățării digitale, un profesor trebuie să dețină un complex de cunoștințe integrate, care cuprinde următoarele categorii (Lazăr, Pânișoară, 2020):

- Cunoașterea conținutului (C.K. – content knowledge);
- Cunoașterea pedagogică (P.K. – pedagogical knowledge);
- Cunoașterea tehnologică (T.K. – technological knowledge).

Abordarea acestora este interdependentă, fiind cunoscută sub denumirea TPACK – Technological Pedagogical Content Knowledge. Această abordare a fost determinată de necesitatea implementării tehnologiei digitale în procesul de învățare și, în opinia autorilor citați, ”asigură planificarea eficientă a tuturor activităților didactice în prezența unui suport digital, bazându-se pe numitorul comun al celor trei dimensiuni”.

Pe de altă parte, profesorul trebuie să folosească niște modele de instruire adecvate învățării prin intermediul manualelor digitale, cum ar fi:

- Instruirea bazată pe probleme;
- Instruirea colaborativă;
- Instruirea personalizată și flexibilă.

Evoluția manualului școlar de la manualul clasic, în format fizic (tipărit pe hârtie), la manualul digital, a fost o consecință firească a dezvoltării tehnologiei informatice și a adaptării acesteia la procesul didactic. Ca urmare, educația prin intermediul manualelor digitale are anumite caracteristici:

- Memoria are un rol secundar în cazul interacțiunii cititorului cu manualul digital.
- Mecanismele gândirii sunt stimulate de prezența resurselor audio-video.

- Navigarea prin conținutul manualului digital este influențată de cunoștințele anterioare și de capacitatea de înțelegere a conținutului.
- Este încurajată dezvoltarea abilităților de colaborare și schimb de informații.
- Este perfecționată gândirea critică a elevilor.

Utilizarea manualelor digitale are totuși un dezavantaj, și anume prezența tehnostresului. Avantajele utilizării manualelor digitale comparativ cu manualele tradiționale sunt net superioare, adică:

- Asigură un nivel superior de înțelegere a fenomenelor transdisciplinare.
- Facilitează transferul de cunoștințe pe verticală.
- Consolidează cunoștințele formate pe orizontală.
- Dezvoltă abilitățile intelectuale, capacitatea elevilor de a explora și a experimenta, precum și dorința de inovare.
- Elevul are un rol activ și util în procesul de învățare.

La ora actuală, în România există trei categorii de manuale pentru liceu:

- Manuale școlare în format fizic (tipărite pe hârtie).
- Manuale școlare în format electronic (sub forma unor fișiere în format pdf).
- Manuale școlare on-line (sub formă de e-book).

Manualele școlare tipărite pe hârtie se găsesc la biblioteca școlii, fiind accesibile tuturor și sunt oferite gratuit de către statul român.

Manualele școlare în format electronic se găsesc pe pagina de web manuale.edu.ro, de unde pot fi descărcate sub forma unor fișiere pdf. Acest tip de manual este accesibil profesorilor și elevilor, poate fi trimis prin e-mail și salvat în memoria calculatorului.

Manualele școlare on-line (sub formă de e-book) se găsesc pe pagina de web clasadigitala.ro și sunt accesibile tuturor, cu condiția achitării prețului unui abonament anual, valabil pe durata unui an școlar. Manualele sunt disponibile prin accesarea linkului asociat fiecărei lucrări în parte. Printre caracteristicile acestor manuale pot fi enumerate:

- Răsfoirea rapidă (chiar automată);
- Mărirea sau micșorarea textului lecției;
- Adăugarea de notițe;
- Adăugarea unor semne de carte;
- Funcția de căutare;
- Vizualizarea cuprinsului;
- Pagini în miniatură, pentru o privire de ansamblu asupra lucrării;
- Instrucțiuni de utilizare a manualului.

Unele manuale pot fi însoțite de un pachet de fișe de lucru, fișe de evaluare și teste editabile, care pot fi descărcate în format pdf și utilizate în activitatea de la clasă.

3. Exemple de bună practică

Primul exemplu se referă la manualul clasic, tipărit pe hârtie. Am folosit manualul de "Statistică și analiză economică" pentru clasa a XII-a, pentru a preda lecția intitulată "Calcularea și interpretarea indicatorilor relativi" (pag.38-40). Am realizat dinainte schița lecției, sub forma unui fișier word, pdf sau ppt. În timpul lecției virtuale, schița lecției am partajat-o pe monitorul calculatorului, astfel încât să poată fi văzută de toți elevii. La rândul lor, elevii au manualul deschis pe masa de lucru, la paginile menționate. Manualul clasic este util pentru lecțiile care conțin formule de calcul, tabele, grafice și imagini, necesare pentru rezolvarea de exerciții și probleme.

Cel de al doilea exemplu se referă la manualul de "Negociere în afaceri" pentru clasa a XII-a, pe care l-am descărcat de pe pagina de web manuale.edu.ro. Lecția intitulată "Tehnici de negociere" se găsește în manual la pag.106-108 și este prezentată sub forma unui tabel cu două coloane, cu explicații laconice, nefiind deloc atractivă pentru elevi. Pentru a compensa aceste neajunsuri, am folosit o prezentare Power Point cu cele mai folosite tehnici de negociere, partajată pe monitorul calculatorului. Pentru partea aplicativă a lecției, am utilizat niște videoclipuri de pe YouTube, cu tehnicile de negociere explicate de un specialist în domeniu, partajate de asemenea pe monitorul calculatorului. Elevii vor citi lecția din manual pentru documentare și aprofundarea cunoștințelor despre tehnicile de negociere.

Al treilea exemplu se referă la manualul on-line de "etică și comunicare profesională" pentru clasa a X-a. Am accesat acest manual pe pagina de web clasadigitala.ro, pe baza unui abonament anual, pe care l-am plătit la începutul anului școlar. Am utilizat acest manual în două variante: singur, respectiv în combinație cu o altă resursă digitală.

În prima variantă, am predat lecțiile din capitolul "Mijloace de comunicare", pag.30-35. Le-am explicat elevilor lecția folosind metodele gândirii critice (cadrul E-RS-RF). Elevii au citit textul lecției, au luat notițe în caiete și au rezolvat exercițiile din manual având fișierul deschis pe monitorul calculatorului. Elevii pot să pună întrebări profesorului, pentru a lămurii anumite aspecte din lecție.

În cea de-a doua variantă, am combinat utilizarea manualului digital cu o altă resursă digitală, accesibilă gratuit pe internet. Concret, este vorba de capitolul "Comunicare non-verbală", pag.52-58. Am accesat gratuit pe internet filmul "My fair lady" (premiat cu Oscar), pentru a ilustra comunicarea non-verbală prin intermediul personajului principal,

Eliza Doolittle. Elevii au caracterizat acest personaj ținând seama de aspectele comunicării non-verbale învățate anterior: limbajul tăcerii, gestică, limbajul corpului, limbajul culorilor etc.

4. Concluzii

Utilizarea manualelor digitale în școala on-line a determinat o schimbare în modul de învățare a elevilor. Mai mult, ele pot combinate cu mijloace de învățare variate, cum ar fi prezentările Power Point, videoclipuri, filme, imagini, jocuri interactive. Toate acestea facilitează comunicarea și învățarea prin implicare, stimulând astfel munca intelectuală a elevilor.

Bibliografie

*** - "Rețele de resurse educaționale deschise (R.E.D.), înființate la nivelul inspectoratelor școlare județene", Comunicat de presă, Ministerul Educației Naționale, București, 4 noiembrie 2017, disponibil la adresa edu.ro/rețea-de-resurse-educaționale-deschise-la-nivelul-inspectoratelor-școlare-județene, accesată la data de 22 aprilie 2021

*** - "Resurse educaționale deschise", disponibil la adresa red.prodidactica.md. accesată la data de 22 aprilie 2021

Lazăr, I.; Pânișoară, G. – "Manualele digitale și formarea competențelor la elevi", în "Educația digitală", coord. Ceobanu, C.; Cucuș, C. ș.a., Editura Polirom, Iași, 2020